

Täysistunto

Torstai 14.3.2019 klo 16.00—17.46

3. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta Lakialoite laiksi lastensuojelulain 75 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 237/2018 vp

Lakialoite LA 86/2018 vp

Valiokunnan mietintö StVM 42/2018 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Paula Risikko: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö StVM 42/2018 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Kiuru.

Keskustelu

17.22 **Krista Kiuru sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Me olemme tosiaan tänään aamulla tehneet valiokunnassa valtavasti töitä. Saatiin vielä kolme mietintöä tänne saliin. Ensinnäkin kiitän heti tähän alkuun eduskunnan virkajohtoa siitä, että nämä järjestelyt oli mahdollista tehdä, mutta myös puhemiestä, joka on tänään puikoissa, siitä, että saatiin vielä näitä tärkeitä asioita valmiiksi.

Kysymys on siis lastensuojelulain muutoksista, ja taustalla on vakava huoli siitä, että lastensuojelussa olevat lapset, erityisesti laitoksissa asuvat lapset, ovat olleet hyvin haavoittuvassa tilanteessa. Tältä osin itsemääräämisoikeutta koskevaa lainsäädäntöä valmisteltaessa on purettu lastensuojelua koskevia ja uusia säännöksiä ja tuotu ne eduskuntaan erillisenä. Tässä talossa on vahva tuki sille, että lastensuojelun puolella laitetaan näitä yksityiskohtia kuntoon. Tämä on ollut aikoinaan sote-sidonnainen laki. Siltä osin on myös ministeriössä tehty töitä, että tämä lastensuojelun kokonaisuus voitaisiin tuoda tänne. Valmisteluaikaa kovin paljon ei ollut, koska perustuslakivaliokunta antoi tästä vasta taannoin oman lausuntonsa. Sen pohjalta sitten olemme saaneet sellaisia pykälämuutoksia, jolla tuomme tämän kokonaisuuden saliin. Kysymyksessä on varsin mittavan kokoinen esitys, ja käyn siitä läpi muutaman keskeisen muutoksen tämän keskustelun pohjaksi.

Lastensuojelulain keskeisiä muutoksia tehdään nyt erityisesti siihen, miten me vahvistamme kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeuden hyvään kohteluun, huolenpitoon ja kasvatukseen, joka tosiasiallisesti on kaikkien lasten oikeus. Tässä on kysymyksessä pitkään jatkunut keskustelu siitä, millä tavalla uusia säännöksiä tarvitaan tämän oikeuden hyvään kohteluun varmistamiseksi. Muutokset selkeyttävät siis kasvatuksen ja lapsen perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten välistä eroa ja tarkentavat myös rajoitusten käytön edellytyksiä. Tältä osin harmaat vyöhykkeet, joita on saattanut olla, on nyt tiukkaan laitettu kirjoihin ja kansiin ja on myöskin käyty läpi nämä rajoitukset ja saatu niistä perustuslakiva-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 178/2018 vp

liokunnalle lausunto. Tältä osin lapsen perusoikeudet on käyty läpi myöskin lastensuojelun näkökulmasta.

Nämä muutokset selkeyttävät tätä vallitsevaa tilannetta, ja voi sanoa, että näillä muutoksilla me jo yksistään parannamme lastensuojelun tilaa tässä maassa, mutta on tärkeää myös, että muutoksilla tarkennetaan rajoitusten käytön yleisiä edellytyksiä, ohjataan tässä käytännön työssä rajoitusten käyttöä ja lisätään myös rajoitusten käytön jälkikäteistä arviointia. Nämä ovat niitä kysymyksiä, joita oikeusasiamiehen selvitysten yhteydessä on pantu sellaisina yhteiskunnan vakavina puutteina merkille. Tältä osin valiokunta täsmentää juuri näitä yleisiä edellytyksiä, millä tavalla rajoituksia käytetään lastensuojelun piirissä olevien lasten arjessa.

Uutena rajoitustoimenpiteenä mahdollistetaan tupakka- ja nikotiinituotteiden pois ottaminen lapselta. Lisäksi uusi säännös laitoksesta luvatta poistuneen tai sinne palaamatta jääneen lapsen palauttamisesta laitokseen selkeyttää tätä sääntelemätöntä nykytilaa. Tätäkin kohtaa valiokunta kyllä tarkkaan pohdiskeli, ja voi olla, että vielä jatkossa erityisesti näihin kuljetuksiin liittyviä kysymyksiä on seuraavankin hallituskauden aikana tarkennettava.

Myös sijaishuollossa olevien lasten oikeutta varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja muuhun perusopetuksen jälkeiseen opetukseen vahvistetaan tässä laissa. Valiokunta ehdottaakin hyväksyttäväksi lausuman, että sijaishuollossa olevien lasten oikeutta tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin sekä lastensuojelulakiin sisältyvien rajoitusten käyttöä arvioidaan ja selkeytetään osana asiakkaan ja potilaan itsemääräämistä koskevan lainsäädännön valmistelua. Kysymys on siis siitä, että olemme joutuneet pohtimaan myöskin perustuslakivaliokunnan lausunnon saatuaamme sitä perustuslain pontta, ikään kuin lukkoa siihen, millä tavalla tämäntyyppinen tavanomainen kasvatus varmistetaan lastensuojelun piirissä oleville lapsille. Kysymys on tietenkin siitä, että jokaisella lapsella tässä maassa on oikeus hyvään kohteluun, huolenpitoon ja kasvatukseen ja että jokapäiväinen arki, esimerkiksi laitoksissa, ei voi olla sitä, että ollaan näiden rajoitusten piirissä. Tässä mielessä oikeusasiamiehen työ on ollut hyvää ja kantavaa, ja tältä osin toteamme, että tässä kokonaisuudessa on vielä asioita, joita seuraavallakin hallituskaudella saatetaan joutua tarkentamaan ja tältä osin selkeyttämään vielä, kun tuota itsemääräämisoikeutta koskevaa lainsäädäntöä valmistellaan.

Aivan lopuksi totean, puhemies, että valiokunta hyväksyi tämän hallituksen esityksen yhteydessä käsitellyn lakialoitteen, jonka mukaan lastensuojelun jälkihuollon ikäraja tulaaan nostamaan 21 vuodesta 25 vuoteen.

17.28 Arja Juvonen ps: Arvoisa rouva puhemies! Tässä esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lastensuojelulakia niin, että lapsen oikeutta hyvään kohteluun, huolenpitoon ja kasvatukseen vahvistettaisiin. On erittäin tärkeää, että saimme vielä eduskuntakauden päätteeksi tämän hallituksen esityksen lastensuojelulaista tänne käsiteltäväksi. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään hoitoon ja huolenpitoon, ja yhteiskunnassa on tehtävä pontevasti toimia sen eteen, että nämä asiat toteutuvat. Pidetään jokaisesta huolta, ja oikeastaan puheenjohtaja Krista Kiurun puheenvuoron jälkeen voi vain todeta enää sen, että kohdennetaan myös sinne lastensuojeluun resursseja.

On erittäin tärkeää ja hyvä, että tässä laissa nostetaan esille myös henkilöstön määrä, osaaminen ja perehdytys, ja tuleekin huolehtia siitä, ettei niihin liity puutteita, jotka aiheuttaisivat sitten ongelmia siellä käytännön kentällä. On tärkeää, että hoitajia on riittävästi, sijaishoitopaikkoja on riittävästi ja siellä on ammattitaitoista, osaavaa henkilöstöä, koska sil-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 178/2018 vp

lä tavalla meidän nuoret ja lapset saavat vahvan jalansijan tulevaisuuteen ja sijoittuvat myös yhteiskunnassa hyvin.

17.30 Maria Tolppanen sd: Arvoisa puhemies! Sinänsä, kun puhutaan lapsen oikeuksista ja puhutaan lastensuojelulaista, on hyvä, että otetaan huomioon ja käsitellään tiettyjä asioita. Mutta nyt puhun tässä puheenvuorossani niistä lapsista, jotka ovat hyvin lähellä täysi-ikäisyyttä mutta eivät kuitenkaan vielä ole täysi-ikäisiä eli ovat kuitenkin selvästi lapsia, 15—16-vuotiaita teinareita ja siitä ylöspäin.

Lastensuojelussa olisi hyvä ottaa huomioon se, että ei riitä, että puhutaan hyvästä kasvatuksesta, vaan täytyy ottaa huomioon myös se, että jos jotakin on mennyt vinoon ja jos nuori on esimerkiksi addiktoitunut joko huumeisiin tai alkoholiin tai peleihin, niin näihin asioihin pitäisi pystyä puuttumaan niihin kohdistuvien lakien kautta. Äärimmäisen tärkeää olisi se, että jokainen nuori, joka on addiktoitunut, alkoholisoitunut tai sitten peliriippuvainen, saataisiin hoitoon. Heille pitää tarjota hoitoa, koska se on subjektiivinen oikeus tässä maassa kaikille näille ihmisille. Nämä ihmiset eivät vain valitettavasti tiedä oikeuksiaan, jolloin se on lasten kohdalla ja nuorten kohdalla sen aikuisen velvollisuus, joka sitä työtä tekee.

Sen lisäksi lastensuojelulaki toimii vähän nurinkurisesti siinä tilanteessa, jos lapsi on niin sanotussa vapaaehtoisessa huostaanotossa eli jos kotoa on pyydetty apua ja lapsi tai nuori on otettu huostaan. Jos samat ongelmat jatkuvat huostaanottopaikassa, esimerkiksi lapsi ei mene kouluun tai lapsi viiltelee tai lapsi käyttää alkoholia — täsmälleen sama asia, mikä siellä kotona on — ja sitten vielä kenties asia pahenee entisestään sen takia, että lapsi masentuu, koska ei voi olla tutussa ja turvallisessa ja hyvässä kodissa, kun kotoa on pyydetty apua, niin kun lapsi on tässä vapaaehtoisessa huostassa, niin tuntuu tässä maassa olevan täysin mahdotonta palauttaa häntä kotiin. Vaikka vanhemmat haluaisivat lapsen kotiin, lapsi itse haluaisi kotiin, lapsi itse lupaa, että voin mennä kouluun nyt, niin ei, kun on kerta otettu huostaan, niin siellä pidetään vähintään 18 ikävuoteen saakka.

Se, mikä tässä laissa on äärimmäisen hyvää, on se, että jälkihoitoa jatketaan 25 ikävuoteen. Nimittäin lapset, jotka syystä tai toisesta siirretään laitoshoitoon tai kotihoitoon, kokevat suuren trauman siinä vaiheessa, kun heidät erotetaan vanhemmistaan. Osassa tapauksista on tietysti niin, että lapselle on ehdottomasti parempi olla pois kotoa, parempi olla turvallisessa ympäristössä, ja meidän on syytä taata se, että se ympäristö pysyy turvallisena.

Mutta sitten kun puhutaan näistä addiktioista, niin se onkin toinen asia. Minä varoitan, oikeasti, tästä pykälästä, mikä tässä on, että nuorelta voidaan ottaa tupakka ja tupakkatuotteet pois. Jos nuori on addiktoitunut tupakkaan — me tiedämme, että se on epäterveellistä, täysin epäterveellistä, niin ei saa tehdä — niin voin vakuuttaa teille, että tilannetta pelkääntään pahentaa se, jos 16—17-vuotiaalta viedään tupakkatuotteet pois, jos hän kerta on tupakoiva, jos hän on tupakoinut. Tässä kannattaisi jo käyttää järkeä ja katsoa ne paikat, missä voi tupakoida ja missä ei voi tupakoida, mutta se, että addiktio pyritään lopettamaan pakolla, ei onnistu. Se ei kuulkaa, rakkaat ystävät, rakkaat kollegat, onnistunut edes tässä talossa. Sitä yritettiin, yritettiin tiukasti, yli puoli vuotta, ajettiin putkeen, mutta ei vain onnistunut, koska addiktioita ei hoideta sillä tavalla. Addiktiota voidaan hoitaa siten, että huostassa olevalle lapselle tarjotaan nikotiinituotteita, tarjotaan korvaavia tuotteita, joilla päästäisiin pois tupakasta, mutta se ei tarkoita sitä, että otetaan tupakkatuotteet talteen ja sen jälkeen sanotaan, että nyt olet ilman. Myönnän, että tämä kuulostaa hurjalta, koska tu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 178/2018 vp

pakka on epäterveellistä, mutta voin kertoa, että myös salmiakki ja lakritsa ovat epäterveellisiä — uudet tutkimukset kertovat sen, voitte katsoa myös niitä.

Minä toivoisin, että näissä käytettäisiin todellakin, varsinkin nuorten aikuisten kohdalla, nuorten teinareiden kohdalla, järkeä, yritettäisiin keskustelemalla ja ennen kaikkea erilaisella terapialla päästä sinne päin sisälle ja päästä yhteiseen lopputulokseen, joka antaisi sitten nuorelle hyvät eväät tulevaan elämään.

17.35 Martti Talja kesk: Arvoisa rouva puhemies! Oikeus hyvään hoitoon, hoivaan, huolenpitoon on kaikkien lasten oikeus. Oikeus on myös hyvään koulutukseen, ja siinä keskeiseen asemaan nimenomaan näiden tavoitteiden osalta nousee se, mikä on kotikunnan sosiaalityöntekijän rooli. Hänellä on viimekätinen valvontavalta. Hänen pitää huolehtia siitä, että se hoiva, jota annetaan, vastaa niitä tavoitteita, joita on yhteisesti asetettu, jotka ovat lapsen tarpeen mukaisia.

Edustaja Tolppanen otti esille sen, miten lasten kehityksen mukana tulevia ongelmia hoidetaan. Keskustelimme valiokunnassa hyvin paljon tästä asiasta, miten rajapinta muuhun lainsäädäntöön hoidetaan. Silloin meillä on terveydenhuoltolainsäädäntö, meillä on muuta päihteiden käyttöön liittyvää lainsäädäntöä ja niin edelleen, joiden osalta tulee sitten ratkaista se, että kukaan ei jää ilman hoitoa. Lastensuojelulaitos ei ole pelkästään sijoituspaikka, vaan sen pitää tarjota edellytykset, jotta sitten on myös tuleva hyvä aikuisuus.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 237/2018 vp sisältyvän lakiehdotuksen ja lakialoitteeseen LA 86/2018 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.